GIDALAR VE GIDALANMA

Gıdalarda Haram-Helal Ölçütü:

Kur'an'ın haram-helal ölçütü bir olumlu-olumsuz tabular ölçütü değil, aklın verilerine ve doğallığa dayanan bir ölçüttür.

Bundan da önemlisi, hayata ve insana ilişkin haram koyma yetkisi sadece Yaratıcı kudrete, Tanrı'ya verilmiştir. **Peygamberler de dahil hiçbir insanın haram koyma yetkisi yoktur.** İşin daha çarpıcı yanı şudur:

Haramlaştırıcı buyruk hem varlığı (sübût) hem de haramlığa delalet etmesi (mânâya delaletin kat'iyyeti) bakımından tartışma üstü olacaktır. Bu iki noktanın herhangi birinde tartışma çıktığı anda haramlık otomatik olarak hükümden düşer. Yani şüphe halinde haramlığa değil, helalliğe hükmedileceği de **temel** kurallardan **biridir.**

Bu konuyu hükme bağlayan ayetler, Kur'an'ın en sert ve kesin ifadeli ayetleri arasındadır. Bu ilkeyi kırmaya yönelik yoruma asla kapı aralanmamıştır.

Daha önemli bir nokta var: Bir konuda veya herhangi bir şeyle ilgili olarak eğer Yaratıcı tarafından açık biçimde bir haramlaştırma yapılmamışsa, helallik esastır. İlke şudur:

"Eşyada aslolan ibahadır."

'Aslı ibaha ilkesi' de denen bu ilkeyle söylenmek istenen şudur: Varlık ve hayat alanında genel-geçerli kural her şeyin helal ve serbest olduğudur. Haram ve yasaktan söz etmek için Yaratıcı'nın açık bir emirle ve net bir biçimde bir yasaklama getirmiş olması lazımdır. Buna göre, **hiç kimse** "Şu **iş veya şeyin helal** olduğuna

ilişkin buyruk var mı?" diye soramaz. Sorutabilecek olan ve sorulması gereken şudur: "Şu iş veya şu şeyde haramlaştıncı bir buyruk var mı?" Eğer haramlaştıncı bir buyruk yoksa mesele bitmiştir: O iş veya o şey helaldir.

Ne yazık ve ne şaşırtıcıdır ki, bu ilke İslam fıkhının teoride bütün ekollerinde egemen bir ilke olduğu halde, pratikte yine bütün ekolleri tarafından çiğnenmiş ve İslam adına, Kur'an'ın getirdiği haramların birkaç katı haram, din uleması tarafından ihdas edilmiştir.

TEMİZ-PİS ÖLÇÜTÜ

Kur'an'ın 'temiz-pis' anlayış ve kıstası çok tipiktir. Bu kıstas sadece kimyasal, tıbbî verilerle değerlendirilemez. Daha ileri, daha hassas, daha titiz bir kıstastır. Bütün uyuşturucular (hamr), kumar, falcılıkta kullanılan oklar birer ricstir. Yani pislik. Rics öyle bir pisliktir ki, Allah onu iman etmeyenlerle aklını işletmeyenler üzerine indirir. (6/125; 10/100) Rics konusu daha da ilginçleşir: Müşrikler, rics olarak nitelendirilmiştir. (9/95)

Kur'an dilinin büyük ustası Isfahanlı Râgıb (ölm. 502/1108) rics türü pisliğin 4 çeşit olduğunu söylemektedir:

1. Yaradılıştan,
2. Akıl yönünden,
3. Din yönünden,
4. Bunların hepsi yönünden.

Mesela ölü hayvanın eti bu son cümledendir.

Önerilen gıdaları betimlemek için öncelikle 'tayyib' (temiz/leziz/hoş/taze) anlamında bir sözcük kullanılmıştır. Bu sözcük Kur'an'da tekil ve çoğul olarak kırk küsur yerde geçmektedir.

Gıdalar söz konusu edildiğinde 'tayyib' kavramının karşıtı rics (pis ve pislik) ile fısk (akıl ve yaradılıştan sapmak) olmaktadır. Temel ilke, gıdalanma ve gıdalarla ilgili hükümlerin çoğunun yer aldığı ve adı 'sofra' (Mâide) olan surede şöyle verilmiştir:

"Tayyib olan her şey size helal kılınmıştır." (Mâide, 5)

Tayyib olmayanlar, bir başka deyimle rics ve fisk olanlar içinse şu buyruk öne çıkarılmıştır:

"Şunlar size haram kılınmıştır: Boğazlanmayarak ölmüş hayvanın eti, kan, domuz eti, üzerine Allah'tan başkasının adı anılmış, boğulmuş, vurulmuş, yuvarlanmış, susulmuş, canı üzerindeyken yetişip kestikleriniz müstesna olmak üzere canavar tarafından yırtılmış ve dikili adak taşları üzerinde boğazlanmış hayvanlar ve bir de fal oklarıyla kısmet paylaşmanız. Bütün bunlar birer sapıştır." (Mâide, 3)

MUTLULUK UNSURU OLARAK DOĞAL GIDA

Kur'an'ın gıdalar ve beslenme konusunda çok ciddî hassasiyetleri vardır. Bu hassasiyetlerin bir kısmını çok açık ifadelerle ortaya koyarken büyük kısmını dolaylı yollardan göstermektedir. Öncelikle doğal beslenme ve doğal gıdalara dikkat çekilmiştir. Kur'an, doğal gıda ile beslenmenin insanın sağlık ve mutluluğu açısından taşıdığı öneme vurgu yapmak üzere, insanlığa şu muhteşem buyruğu yöneltmiştir:

"O'nun ayetlerine inanıyorsanız, üzerine Allah'ın adı anılmış olanlardan yiyin! Size ne oluyor da üzerine Allah'ın adı anılmış olanlardan yemiyorsunuz?.. Birçokları ilimsiz bir biçimde kendi keyiflerine uyarak halkı şaşırtıyorlar... Üzerine Allah'ın adı anılmayanlardan yemeyin!" (En'am, 118, 119, 121)

'ÜZERİNE ALLAH'IN ADI ANILAN ŞEYLER' NEDİR?

Geleneksel kabule göre, bu buyruk, putlara adanan, üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanların etlerinden yemeyi yasaklıyor. Buyruk bunu da içerebilir. İniş sebebi de bu olabilir. Çünkü Kur'an'ın indiği zamanın insanlığı, doğal gıda-doğal olmayan gıda diye bir ayrımı zaten bilmiyordu.

Kur'an, birçok konuda yaptığı gibi, o günün şartları içinde bir sebep (iniş sebebi, sebeb-i nüzul) bularak, sonraki zamanların problemlerine çözüm getirecek buyruklarını yerleştirme yolunu seçmiştir. O günün şartları içinde inmiş ayetlerin sadece o güne hitap edenleri vardır ama büyük çoğunluk, iniş sebebinin arkasında, sonraki zamanlar için işe yarayacak hikmetler, ge-

rekçeler, normlar taşımaktadır. Bu hikmet ve normları yakalamak için 'Kur'an'm hermenötik dünyası' iyi kavranmalı ve genel hermenötiğin incelikleri de işletilerek ayetlerdeki temel amaçlar (bunlara makaasıd veya illet denir) ortaya çıkarılmalıdır. Bu noktada, İslam din bilginlerinin Kur'an'dan ittifakla çıkardıkları temel kuralın şu olduğunu bilmeliyiz:

"İniş sebebinin özel oluşu, beyyinenin genelliğine engel değildir." (Sebebin hususiyeti nassın umumiyetine mâni değildir).

"Üzerine Allah'ın adı anılmamış şeyleri yemeyin" ayetinin esas anlamı, doğal niteliğini kaybetmiş gıdaların yenilmemesi, özellikle, genleri değiştirilmiş hormonlu gıdaların insan hayatından çıkarılmasıdır.

Üzerine Allah'ın adı anılmak, eşya üzerine Allah'ın isminin okunup üfüriilmesi değildir, nimetlerin Allah'ın yarattığı doğal halleriyle kullanıma sunulmaları demektir. Kur'an, bu gıdaları 'tayyib' (temiz, leziz, taze) olarak anmakta ve beslenmenin, bu niteliği taşıyan yiyeceklerle sağlanması gerektiğine defalarca vurgu yapmaktadır. (2/57, 168, 172 ; 5/88; 7/160; 8/69; 16/114; 20/81; 23/51)

O halde, Allah'ın adının anıldığı şeyleri yemek, fabrikasyon, insan müdahalesi ile halden hale geçirilmiş gıdalardan kaçınarak doğal besinlerle beslenmek olacaktır. Dünyada buna doğru bir gidişin varlığı da gözlenmektedir.

Sağlık ve mutluluğun temel unsurlarından biri de temiz-doğal sudur. Doğal gıda da mutluluğun temel unsurlarından biridir. Kur'an, doğal gıda ile mutluluk arasında bağ kurmaktadır.

Allah'tan (bu demektir ki, doğal hayattan) uzaklaşma pahasına gelişen teknoloji, doğanın tüm dengelerini bozmuş, doğal gıdalanmayı ortadan kaldırmış, insanın, esas anası olan tabiatla bağlarını koparark onu zehirli bir mutsuzluğa âdeta mahkûm etmiştir. Kanserojen bir gıdalanma sistemiyle, yozlaşmış bir cinsiyet yaşamı bu mutsuzluğun inkâr edilemez göstergelerinden ikisidir.

TEKNOLOJİ-DOĞAL GIDA İLİŞKİSİ

Bu konunun ayrıntılı bir tetkiki için bizim, bir devrim olarak gördüğümüz *'Küresel Âfetler'* adlı eserimizin okunmasını önemle

tavsiye ederiz. Burada vereceğimiz kısa bilgi de o eserden alınacaktır.

Teknolojinin, başka bir deyişle, iblis-ateş gücünün sergilediği olumsuzluk, karşımıza nasıl bir görünümle çıkıyor? Başka bir deyimle, teknolojinin olumsuzluklarının temel görünümleri nelerdir? Kur'an bu soruya; 'açlık ve korku' diye cevap veriyor. Nahl suresi, bir karyeyi, yani bir medeniyeti örnek veriyor. Anılan surenin 112. ayeti şöyle:

"Allah, şu ülkeyi/medeniyeti de örnek vermiştir: Güvenli, mutlunu zurlu idi; rızkı her yandan bol bol gelirdi. Sonra onlar Allah'ın nimetlerine nankörlük ettiler de Allah kendilerine, sanayi olarak ürettikleri şeyler yüzünden açlık ve korku elbisesini/ birlikteliğini/ karmaşasını tattırdı."

Burada, sanayiin olumsuz sonuçlarıyla perişan olan bir medeniyetten bahsediliyor. Sanayiin getirdiği olumsuzlukların insana bir elbise gibi giydirildiğinden bahsedilmesi ve 'elbisenin tattırılması' ifadesine yer verilmesi, karşılaşılacak acının çapını ve etkisini gösterme bakımından mucize bir beyandır.

Sınâat (teknoloji), nzkın Allah'ın elinden çıkanını yok edip insanı görünmez bir açlıkla yüz yüze getirmektedir. Bunun en kısa ifadesi, doğal ürünlerden yoksun beslenmedir.

Üzerine Allah'ın adı anılmış rızık, geleneksel fıkıh tarafından, biraz da o zamanın şartlarının zorlamasıyla, 'besmeleyle kesilmiş hayvan' olarak anlaşılmış ve Kur'ansal beyyinenin esas ruhu örtülü kalmıştır. Bugünkü bilgilerimiz ve ekolojik veriler dikkate alındığında, 'üzerine Allah'ın adı anılmış besin'in, genleri üzerinde oynanmamış, fabrikasyon katkılarla bozulmamış doğal besin olduğunda hiç kimsenin bir kuşkusu olamaz. Bu noktayı değerlendirirken, Kur'an'ın, 'yaradılış ve yaratışta tağyir'den nefret ettiğini, onu şeytanın bir ameliyesi olarak gördüğünü de unutmayalım. (Nisa, 119)

Şunu da unutmayalım: Kur'an, mutluluk yurdu olan cenneti anlatırken, oradaki nimetler arasına 'rengi ve tadı bozulmamış sudan nehirler'i, 'tağyire uğramamış saf süt ve bal'ı, 'her tür meyve'yi de koymaktadır. (Muhammed, 15)

Tağyirin en zararlısı, bitkileri, 'üzerine Allah'ın adı anılmış' olmaktan çıkaran gen oyunlarıdır ki bugün insanlığın en büyük huzursuzluk ve kahır sebepleri arasındadır.

Nahl 112. ayette, tağyirin insanlık için nelere yol açacağı, çok sarsıcı bir biçimde gözler önüne konmuştur. Tağyire uğramış besinlerin kitleleri getireceği yer, açlık ve korku giysisini giymek, yani iliklerine kadar ürpermektir. (bk. burada, Sınâat ve Tağyir madel.)

KUR'AN'IN İSMEN ÖNERDİĞİ GIDALAR

Bazı gıdalar, bizzat adları anılarak önerilmiştir. Adları anmak, gıda programı vermek veya bazı gıdaları övmek gibi bir maksatla yapılmamıştır. Bu gıdalar, varlık ve oluş bünyesinde ve insan hayatında taşıdıkları değerlerin birçoğunu aynı anda ifade edecek bir üslup harikasıyla gündem yapılmış, tıptan estetiğe, tarımdan metafiziğe uzanan bir çizgide çok çeşitli boyutları önümüze koyacak hermenötik kullanımlarla tanıtılmıştır.

1. Saf Bal:

Saf bal da aynen doğal su gibi, mutluluk ve doğal yaşam yurdunun temel gıdalarındandır.

Bal ve bal arısı, Kur'an tarafından varlık ve yaradılışın en seçkin mucizelerinden biri olarak öne çıkarılmaktadır. Ve kendisinden 'şifa' diye bahsedilen tek gıda da baldır.

"Arının karıncıklarından, renkleri çeşit çeşit bir içecek çıkar ki, insanlar için onda şifa vardır". (Nahl, 69)

2. Saf Süt:

Saf su ve bal gibi saf süt de mutluluk ve ahenk yurdunun belirgin gıdalarındandır. Böyle bir süt, 'tadı değişmemiş' olacaktır. (47/15) 'Tağyire uğramış' doğa böyle bir sütü üretmeye imkân vermez.

Nahl suresi 66. ayet, sütün oluşumunu verirken, Yaratıcı kudretin insan için nerelerden ve nelerden neler çıkardığını çok etkileyici bir ifadeyle göstermektedir:

"Hayvanlarda da sizin için kesin bir ibret vardır. Size onların karınlarından, fışkı ile kan arasından halis bir süt içiriyoruz ki, içenlerin boğazlarından kayar gider."

3. İncir:

Tin suresi, söze, "Yemin olsun incire" diyerek başlamakta ve böylece incirin varlık bünyesindeki yerinin çok seçkin olduğuna dikkat çekmektedir:

"Yemin olsun incire, zeytine, Tûrisîna'ya!" (Tin, 1-2)

Kur'an, bir varlığa veya olaya yemin ediyorsa bu, o varlık veya olayın evren ve hayat bünyesinde çok seçkin ve önemli bir yeri olduğuna kanıttır.

İncirin, adına yemin edilen bir meyve olarak doğal beslenmedeki önemi çok büyüktür. İncirle ilgili yapısal bilgiler irdelendiğinde bu gerçek rahatça görülür. Ancak işin o yanı bu eserin konusu değildir.

4, Zeytin:

Zeytin (Arapça telaffuzu: zeytûn), yaratış ve yaratılışın en büyük mucizelerinden biridir. Zeytin, meyvesinden yağına, ağacından çekirdeğine kadar her şeyiyle bir mucizedir, bir doğa harikası, bir hayat, mutluluk ve güzellik kaynağıdır.

Zeytin, kendisi gibi seçkin bir meyve olan incirden isim almış Tin suresinin dördüncü kelimesi olarak geçmektedir. Üçüncü kelime, yemin edatı olan 'Kasem Vavı'dır ki, Arap diline göre bir kelime sayılır.

Kur'an, hem Tin suresinde hem de Mü'minûn ve Kasas surelerinde, zeytin ve incir ağacıyla Tûrisîna dağı arasında irtibat kurmakta, vahiy tarihinin en duygulandırın tablolarından bazıları

tanıtılırken zeytin ve incir, özellikle zeytin ve ağacı kutsallaştırmaktadır. Zeytin ağacının yetiştiği toprak parçası 'bereketli-kutsal bir toprak parçası'dır. Böyle olduğu içindir ki, Tîn suresinin bir ve üçüncü ayetlerinde zeytin ve incire, beş ve altıncı ayetinde de Tûrisîna'ya yemin edilmiştir:

"Gökten belli ölçüde bir su indirdik de onu yeryüzünde durdurduk. Elbette ki biz, onu gidermeye de gücü yetenleriz! Onunla size hurmalardan ve üzümlerden bahçeler yetiştirdik, onlarda sizin için birçok meyveler vardır; onlardan yiyorsunuz. Ve bir ağaç da yetiştirdik ki, Tûrisîna'dan çıkar, yağlı olarak biter; yiyenlere bir ciladır/katıktır." (Mü'minûn, 20-23)

"Oraya vardığında, o bereketli toprak parçasındaki vadinin sağ tarafından, bir ağaçtan şöyle seslenildi: 'Ey Mûsa! Alemlerin Rabbi Allah benim, ben!" (Kasas, 30)

Mü'minûn suresi 20. ayette zeytin yağı 'sıbğ' sözcüğüyle ifade edilmiştir. Sıbğ, esas anlamıyla boya, cila, özellikle doğal ciladır. Ve 'sıbğ' kelimesindeki cila, kozmetik türden ciladır. Bakara suresi 138. ayette bu kelime 'Allah'ın boyası' tamlamasında kullanılmış ve 'Tann'dan daha iyi boya vuracak kim var?' diye de sorulmuştur. Araplar, ekmeği meyvelerden yapılan çeşitli katıklara bandırarak yerlerdi. Bu bandırılan ekmekler, katığın rengini alır, âdeta boyanırdı. Bu durum, giderek her türlü katığa da 'sıbğ' denmesine yol açmıştır. Biz, Kur'an Meali'mizde kelimenin esas anlamı yanında bu geleneksel anlamını da ifade ettik.

Anlaşılan o ki, 'sıbğ' ve 'sıbğa', Kur'an'ın ısrarla istediği doğal güzellik ve parfümerinin ifadesinde kullanılmış ve bunun en iyi sanatkârı ve üreticisi olarak da Yaratıcı (burada, tabiat) gösterilmiştir. Doğal boya ve cilanın yani doğal parfümerinin ana kaynaklarından biri de zeytin ve zeytin yağıdır. Daha doğrusu zeytinin bütün türevleri. Zeytin, aynı zamanda doğal gıdaların, doğal katıkların da en ideallerinden biri, belki de en idealidir.

Ünlü sûfî düşünür Ebu Hâmid el-Gazalî'nin (ölm. 505/1111), *'Mişkâtü'l-Envâr'* adıyla bağımsız bir eser yazarak yorumladığı Nur suresi 35. ayet, Allah-ışık ilişkisini ele alan temel Kur'an ayetidir. Ne ilginçtir ki, bu ayette Yaratıcı'nın ışığı, ışıkla ilişkisi değişik mecazlarla anlatılırken kullanılan temel kelimelerin üçü zeytin ve türevlerinden seçilmiştir: 'Mübarek ağaç-zeytûne-zeyt.'

Bu üç sözcük, zeytinin sıfatını, ağacını, meyvesini ve yağını ifade etmektedir. Bu demektir ki, zeytin ve o vesileyle dikkat çekilen doğal besinler ve doğal parfümeri, insan-Tanrı ilişkisiyle güzellik ve mutluluk değerlerinin temel unsurlarındandır. Nur 35'te şöyle deniyor:

"Allah, göklerin ve yerin Nur'udur. Onun nurunun örneği, içinde çerağ bulunan bir kandile benzer. Kandil, bir sırça içerisindedir. Sırça, inciden bir yıldız gibidir ki, doğuya da batıya da nispeti olmayan bereketli bir zeytin ağacından yakılır. Bu ağacın yağı, neredeyse ateş dokunmasa bile ışık saçar. Nur üzerine nurdur o. Allah, dilediğini kendi nuruna kılavuzlar. Allah, insanlara örnekler verir. Allah her şeyi bilmektedir." (Nûr, 35)

Biz burada, teknik laborutavar bilgileri vermeyi kendi alanımızın dışına çıkmak saydığımız için, örneğin, zeytin ve türevlerinin kozmetik sanaayiinde yüze yakın temel ürüne kaynaklık ettiğini söylemekle yetinecek, ayrıntıları o işin uzmanlarına bırakacağız.

Vahyin ve peygamberlerin tarihinde incir ve zeytin ağacının ve onların anavatanı olarak gösterilen Tûrisîna'nın müstesna bir yeri vardır. Bir kere, Tûrisîna'da Hz. Musa'ya Cenabı Hakk'ın "Ben Allah'ım!" hitabı zeytin ağacından gelmiştir: Mübarek toprak parçasının mübarek ağacından.

Öte yandan bazı İslam bilginlerine göre, incire yemin edilmesi, aydınlanmanın Budda'ya bu ağacın altında gelmesi yüzündendir. Kur'an böylece, ismini peygamberler arasında saymamakla beraber, Budda'nın şanına bir yollama yapmaktadır. Öyle ya, yine Kur'an'ın ifadesiyle, gönderilen peygamberlerin tümünün adları ve hayat hikâyeleri anlatılmamıştır ki!

"Yemin olsun, biz senden önce de resuller gönderdik. Onların bir kısmının hayat ve hatırasını sana anlattık, bir kısmının hayat ve hatırasından sana bahsetmedik" {Mü'min, **78)**

Budda da bu adı anılmayan ve hikâyesi anlatılmayan nebilerden biri neden olmasın? Tıpkı, Sokrat gibi, Platon gibi... Bu isimlerin peygamberlikleri "Muhakkaktır" denilemez ama muhtemel olduğunu söylemek gerekir.

5. *Üzüm:*

Antioksidan değeri en yüksek bitkilerden biri olan üzüm, Kur'an'da 10 küsur yerde geçer. Doğal beslenmenin önemli kaynaklarından biridir.

6. Çöl Hurması:

Komple bir gıda olan çöl hurması nahl, Kur'an'da övülen doğal gıdalardan biri olarak yirmi yerde geçer.

TÜM MEYVELER

Meyve anlamındaki 'fâkihe' (çoğulu: fevâkih) sözcüğü on küsur yerde geçmektedir.

Seçkin özellikleriyle öne çıkarılan bu meyveler yanında tüm meyvelere, cennetin yani mutluluk ve sağlık yurdunun bir göstergesi olarak defalarca atıf yapılmıştır. Dikkat çekilmek istenen nokta, doğal hayatla doğal bitkiler ve özellikle bazı meyveler arasında bağlantının kaçınılmazlığıdır.

DENİZ ÜRÜNLERİ

Doğal gıda konusunda, bizim bugüne kadar temas edildiğini göremediğimiz bir Kur'ansal gerçeğe daha dikkat çekelim:

Kur'an, 'taze et' tabirini sadece deniz ürünleri için kullanmaktadır. Ve bu ürünleri yemeyi, dolaylı ifadelerle övmekte, âdeta kutsamaktadır. Şöyle deniyor:

"O Allah'tır ki, içinden terütaze bir et yemeniz ve kuşanacağınız bir süs çıkarmanız için denizi emrinize vermiştir. Gemileri onda yara yara gider görürsün. Böyle yapmıştır ki, O'nun kereminden nasip arayasınız ve şükredebilesiniz." (Nahl, 14)

"İki deniz birbirine eşit olmaz. Bu tatlıdır, susuzluğu giderir, içimi hoş ve rahattır; şu tuzludur, acıdır. Ama hepsinden de terütaze et yersiniz; giyip takınacağınız bir süs çıkarırsınız. Allah'ın lütfundan

nasip aramanız ve şükredebilmeniz için, gemilerin denizi yara yara gittiğini görürsün." (Fâtir, 12)

Bu ayetlerde dikkat çekilen özelliğin üç anlamı olabilir: **1.** Tam anlamıyla taze et sadece deniz ürünleri olabilir, ***2.*** Tazeliğini en uzun süre koruyabilen, toksin birikimine en az maruz kalan et deniz ürünleridir, 3. Deniz ürünleri tazeliğini korurken yenmeli, herhangi bir biçimde depolanmamalıdır.

Deniz avcılığı da özel bir konumda tutulmuştur. Hac mevsiminde ihramlı olanlara kara avı haram kılınmışken deniz avı helal bırakılmıştır. Bu da deniz hayvanlarının doğal beslenmede önemsendiği ve özendirildiği anlamına gelmektedir:

"Hem size hem de yolculara bir geçimlik olarak, deniz avı yapmak ve onu yemek size helal kılındı. Fakat ihramlı olduğunuz sürece karada avlanmak size haram edilmiştir." (Mâide, 96)

BÜYÜK VE KÜÇÜKBAŞ HAYVANLARIN ETLERİ

Büyük ve küçükbaş hayvanları aynı anda ifade eden 'en'am' sözcüğü otuz küsur yerde geçer. Kur'an'ın geleneksel tertibinde 7. surenin adı da 'En'am'dır.

En'am, 'nimet' kökünden bir kelime olan 'ne'am'ın çoğuludur ve etimolojik menşei itibariyle deve anlamındadır. Araplar deveyi nimetlerin en büyüğü saydıkları için ona bu adı vermişlerdir. Sonraki zamanlarda bu kelime devenin de karıştığı tüm büyükbaş ve küçükbaş ehil hayvanları içerir biçimde kullanılır oldu. (Râgıb, *Müfredat,* nimet mad.)

Nimet kökünden gelen ve cenneti nitelemek için kullanılan 'na'îm' sözcüğü de nimetlerle ve hayvanlarla dolu yurt anlamında birkaç ayette geçmektedir. Kur'an, cenneti bu kelimeyle nitelediği yerlerde nehirlere, bahçelere, doğal yiyeceklere yollama yapar, (örnek olarak bk. 10/9; 37/43; 56/89)

'Na'îm' sıfatıyla nitelenen cennetin karşıtı, 'cahîm' sıfatıyla nitelenen yerdir ki, Kur'an ona cehennem diyor ve onu doğal nimetlerle doğal ahengin yok olduğu yer olarak tanıtıyor:

"Şu da kuşkusuz: İyiler tam bir nimet içinde/na'îmdedir. Kötülerse ateş ve bunalımın tam ortasında/cahîmdedir." (İnfitâr, 13-14)

En'am, Kur'an'da da büyük ve küçükbaş hayvanlar için kullanılmaktadır. Mutluluk ve sağlık kaynağı bir doğal hayatın Kur'an tarafından çizilen iç açıcı tablolarında büyük ve küçükbaş hayvanlarla onların otlaklarına da dikkat çekilir. Bu tablolar, birbirini tamamlayan bir tabiat düzeninin hem ahengini hem de şifrelerini verir.

Büyük ve küçükbaş hayvanlar, taşımadan gıdalanmaya, doğal dengenin korunmasından giyim kuşama kadar değişik alanlarda hizmet veren nimet-varlıklardır. Şu örneklerde bunu görebilmekteyiz:

"Hayvanlardan yük taşıyanı da yaygı/döşek yapılanı da yaratan yine O'dur. Allah'ın size verdiği nzıklardan yiyin, şeytanın adımlarını izlemeyin! Çünkü o sizin için açık bir düşmandır." (Mâide, 142)

"Davarları da O yaratmıştır. Onlarda sizin için bir ısıtıcı-koruyucu ve nice nice yararlar vardır. Onlardan bazı şeyleri/onlardan bazılarını yersiniz. Bir güzellik de vardır onlarda sizin için: Sabah saldığınız sırada, akşam topladığınız sırada. Ve ağırlıklarınızı yüklenir, canlarınızın yansını tüketmeden varamayacağınız beldelere kadar taşırlar. Hiç kuşkusuz, Rabbiniz gerçekten **Rauf** tur, çok acıyıp esirger; Rahimdir, sınırsızca merhamet eder. Hem binesiniz diye hem de bir süs olarak atlan, katırları, eşekleri de yarattı. Ve bilemeyeceğiniz daha neler yaratır O." (Nahl, 5-8)

"Allah size, evlerinizden huzur ve sükûn yeri yaptı. Hayvan derilerinden size, gerek göç gününüzde gerek konduğunuz sırada rahatça taşıyacağınız evler oluşturdu. Ayrıca, hayvanların; yünlerinden, yapağılarından ve kıllarından belli bir süreye kadar kullanabileceğiniz giyimlikler, döşemelikler ve kullanım eşyası verdi." (Nahl, 80)

"Davarlarda da sizin için elbette bir ibret vardır! Onların kannlanndakilerden size içiliyoruz. Onlarda sizin için birçok yarar var. Onlardan yiyorsunuz da. Hem onlar üzerinde hem de gemiler üzerinde taşınıyorsunuz." (Mü'minûn, 21-22)

"Yeri yayıp devekuşu yumurtası biçiminde yuvarlattı. Ondan suyunu, otlağını çıkardı."

"Dağlan, demir atmış gibi oturttu; sizin için ve hayvanlarınız için bir geçim aracı olarak." (Nâziât, 32-33)

EĞİTİLMİŞ HAYVANLARLA AVLANAN AV HAYVANLARI

Silahlı avlanma, Kur'an'da açıkça yasaklanmamış, ama avlanma izni verilirken sadece eğitilmiş hayvanlarla avlanmaktan ve bir de denizde avlanmaktan söz edilmiştir ki o da silahsız avlanmadır. Bundan çıkacak sonuç şudur:

Kur'an, silahlı avlanma konusunda açık bir yasak getirmemekle birlikte bu avlanma türünü yümünlü (bereketli, uğurlu) bulmamakta, doğaya ve hayata saygısızlık olarak görmekte, ondan sakındırmaktadır.

Gerçekçi bir kitap olan Kur'an'ın bu tavrı, bir yandan gerektiğinde silahlı avlanmanın yolunu açık tutmakla birlikte, insanoğlunun 'avcılık' adı altında sergilediği doğa ve canlı katliamının farkında olduğunun da belgesidir. Düzenleme şöyle ifade edilmiştir:

"Sana soruyorlar, onlar için helal kılınan ne? Şöyle söyle: 'Sizin için, bütün temiz/leziz/hoş nimetler helal kılınmıştır. Eğittiğiniz avcı kuşlann tuttukları ile eğittiğiniz av köpeklerinin tuttukları da size helal kılındı. Siz bu hayvanlara, Allah'ın size öğrettiklerinden öğretiyorsunuz. O halde, onların sizin için tuttuklarından da yiyin ve üzerine Allah'ın adını anın. Allah'tan sakının! Şu bir gerçek ki, Allah, hesabı çok çabuk görür." (Mâide, 4)

HARAM GIDALAR

Doğal hayatı, mutluluğu ve nihayet cenneti yeşillikler, saf su ve saf gıda olarak tanıtan Kur'an, gıdalarla insan kişiliği arasında doğrudan irtibat kurmaktadır. Bu irtibat sadece Son Peygamber'in ümmeti için öngörülmemiş, bir hayat kanunu olarak tüm zamanlar için geçerli gösterilmiştir. Temel ilke, tüm peygamberlere hitaben şöyle verilmiştir:

"Ey resuller! Güzel/hoş/taze/leziz/temiz şeylerden yiyin ve banşa/hayra yönelik iş yapın! Çünkü ben, yapmakta olduklarınızı çok iyi bilmekteyim." (Mü'minûn, 51)

Bu ayetin cümle yapısı, şöyle tercüme edilmesine de uygundur:

"Ey resuller! Temiz yiyeceklerden yiyin ki barışa ve iyiliğe yönelik işler yapasınız."

Domuz eti ve alkol rics gıdalardır. Alkol sadece rics olmakla kalmaz, şeytanın pisliklerinden biri olarak da tanıtılır.

Gıdalarla kişilik ve zihin yapısı arasında kaçınılmaz bir ilişkinin bulunduğu tıp-bilim dünyasının da altını çizdiği bir gerçektir. Bu alanın uzmanlarının bildirdiklerine göre, psikanaliz ve psikoterapi konusu sanılan birçok ruhsal bozukluğun temelinde 'psychochemical' (kimyasal elementlerden kaynaklanan ruhsal belirişler) sebepler aranmalıdır. (Gıdalarla kişilik, ruhsal ve zihinsel yapı arasındaki bağlantıyı inceleyen bir çalışma olarak bk. George Watson; Nutrition and Your Mind, New York, 1974)